

MATKA MIŁOSIERDZIA W KOŚCIELE NA PODSTAWIE ENCYKLIKI *REDEMPTORIS MATER*

Wstęp

Jan Paweł II, pisząc w encyklice *Dives in misericordia* o Jezusie Chrystusie, który – według słów biskupa Rzymu – jest niewyczerpanym źródłem Bożego miłosierdzia², wskazuje Kościół jako szczególne miejsce potwierdzania się miłości potężniejszej niż grzech³. W tym Kościele wyjątkowe miejsce zajmuje Maryja – Matka Jezusa Chrystusa, która na progu domu Elżbiety i Zachariasza wypowiada słowa: „Miłosierdzie Jego z pokolenia na pokolenie” (Łk 1,50). Po zmartwychwstaniu Chrystusa perspektywa dziejów zbawienia zostaje poszerzona o eschatologię. Niemniej w tym samym Jezusie Chrystusie do tej perspektywy należy również wymiar historyczny, doczesny, który w słowach Maryi o wciąż przychodzących pokoleniach konkretyzuje się w Nowym Ludzie Bożym, czyli założonym przez Chrystusa Kościele⁴. W przywołanej encyklice o Bożym miłosierdziu Jan Paweł II potwierdza słusność określania Maryi jako Matki miłosierdzia – Matki Bożej miłosierdzia lub Matki Bożego miłosierdzia, wskazując na głęboki, teologiczny sens wszystkich tych tytułów. Przemawia za tym jedyne w swoim rodzaju przygotowanie Maryi – przysposobienie całej Jej osobowości do ukazania świata miłosierdzia Bożego⁵. Przysposobienie to realizuje się zarówno w doświadczeniu Bożego miłosierdzia przez Maryję – jak nikt inny oraz w Jej wyjątkowym udziale w Bożym miłosierdziu – przez ofiarę swojego serca. Chodzi o udział Maryi w „miłosiernej” miłości jako Matki Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego. Przez ten udział, czyli niepowtarzalną Jej bliskość z tajemnicą wcielenia, objawia Ona miłosierne, zrealizowane w Synu⁶, oblicze Ojca w dziejach Kościoła, zwróconego w swojej

¹ Ks. prof. dr hab. Edward Sienkiewicz, profesor nauk teologicznych, zatrudniony na stanowisku profesora zwyczajnego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, kierownik katedry Teologii Fundamentalnej, autor kilkunastu monografii i wielu artykułów naukowych; e-mail: esienkiewicz@op.pl.

² Stanisław Hałas, „Bóg jako Ojciec miłosierdzia (2 Kor). Biblijne powiązanie Bożego miłosierdzia z ojcostwem”, *Verbum Vitae* 3 (2003): 163–179.

³ Jan Paweł II, „*Dives in misericordia*”. *Encyklika Ojca Świętego Jana Pawła II o Bożym miłosierdziu* (Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1981), nr 8.

⁴ Teofil Siudy, „Dziewica Maryja w tajemnicy Bożego miłosierdzia”, w: *Bóg bogaty w miłosierdzie*, red. Lucjan Balter. Kolekcja Communio 15 (Poznań: Pallotinum, Wydawnictwo Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, 2003), 140.

⁵ Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna I–II*, t. 14: *Tajemnica Wcielenia Słowa Bożego* (Warszawa: Wydawnictwo Antyk Marcin Dybowski, 2006), q. 111, a. 3.

⁶ Marie-Dominique Philippe, *Maryja tajemnica Bożego miłosierdzia*, tłum. Sylwia Filipowicz (Kraków: Wydawnictwo M, 2010), 7–8.

misji w kierunku naznaczonych grzechem dziejów świata⁷, aby na podstawie Bożego miłosierdzia wyzwalać człowieka ze zła moralnego i fizycznego. Objawienie to Jan Paweł II nazywa szczególnie owocnym ze względu na wrażliwość i podatność macierzyńskiego serca Maryi, Jej wyjątkową zdolność docierania do wszystkich, którzy tego miłosierdzia potrzebują⁸, o czym świadczy Jej doczesne życie i Jej obecność w Kościele. Wszystko to tylko potwierdza maryjny wymiar Bożego miłosierdzia w Kościele⁹, który Matkę Jezusa nazywa swoją Matką i otacza szczególną czcią.

1. Miłosierna Matka Kościoła

Ukazując Kościół jako pielgrzymujący Lud Boży, zakorzeniony wśród wszystkich narodów ziemi i zmierzający do eschatologicznego wypełnienia, biskup Rzymu w swojej maryjnej encyklice wiele miejsca poświęcił udziałowi, jaki w powstawaniu Kościoła na ziemi miała Matka Jezusa. Podejmując refleksję na temat znaczenia Maryi w treści chrześcijańskiej wiary, ze względu na Jezusa i w związku z Jej misją w Kościele, Jan Paweł II pozostaje wierny soborowemu rozstrzygnięciu z *Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”*, zgodnie z którym ujmuje się Matkę Jezusa w perspektywie zarówno chrystotypicznej, jak i eklezjotypicznej¹⁰. W dokumencie tym przenikają się bowiem zarówno nierozzerwalny związek obecności Maryi w Kościele z Jezusem Chrystusem, jak również doczesna misja Kościoła z jego eschatologicznym wypełnieniem. W jednym i drugim Maryja zajmuje miejsce szczególne i zarazem wypełnia jedyną w swoim rodzaju funkcję¹¹.

Już w momencie wcielenia i w chwili wypowiedzianego *fiat* Maryję należy postrzegać jako „prawzór” Kościoła i jego „Oblubienicę”. Przed wszystkim jednak jako „Matkę”¹², ponieważ dzięki Jej wierze, nadziei i miłości realizuje się zapowiadana „pełnia czasu”¹³. Zdaniem Jana Pawła II pełnia ta oznacza tajemniczy początek drogi

⁷ Sobór Watykański II, „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et spes»”, 22, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967).

⁸ Jan Paweł II, „*Redemptoris Mater*”. Encyklika Ojca Świętego Jana Pawła II O błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła (Watykan: „Polyglota”, 1987), nr 4.

⁹ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 9.

¹⁰ Sobór Watykański II, „Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967), nr 59–65.

¹¹ Max Thurian, *Maryja Matka Pana, Figura Kościoła*, tłum. Eugeniusz Ogiński (Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1990), 152–165.

¹² Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 1.

¹³ Wyrażenie „pełnia czasu” jest paralelne do wyrażenń pokrewnych z judaizmu czy to biblijnego (por. Rdz 29,21; 1 Sm 7,12; Tb 14,5), zwłaszcza z Nowego Testamentu (por. Mk 1,15; Łk 21,24; J 7,8; Ef 1,10), czy to pozabiblijnego. Z formalnego punktu widzenia wskazuje ono nie tylko na zakończenie jakiegoś procesu chronologicznego, ale nade wszystko na moment dojrzałości czy wypełnienia się jakiegoś okresu szczególnie ważnego, gdyż skierowanego ku zrealizowaniu jakiegoś oczekiwania, które nabiera przez to wymiaru eschatologicznego. Opierając się na Ga 4,4 i kontekście, jest to przyjście Syna Bożego, które wyjawia, że czas niejako dopełnił swej miary; to znaczy okres wyznaczony w obietnicy danej Abrahamo-

Kościoła i zapowiedź zbawczej łaski¹⁴. Jak podkreśla to *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Maryja jest Matką Kościoła na podstawie macierzyństwa Bożego, gdyż jako „Matka Boga i Odkupiciela (...) jest również Matką członków Chrystusa, (...) ponieważ swoją miłością współdziałała w tym, by w Kościele rodzili się wierni, którzy są członkami owej Głowy”¹⁵. Autor encykliki *Redemptoris Mater*, przywołując nauczanie Soboru Watykańskiego II, rozwija tę myśl, pisząc o Przedwiecznym, który związał swój zbawczy plan, obejmujący całą ludzkość, z Maryją. W tym planie Maryja zajmuje ściśle określone miejsce ze względu na Chrystusa, ale również z powodu swojej czynnej i wzorczej obecności w życiu Kościoła¹⁶. Wyraża to minimum wzmiankowane biblijne określenie: „pełnia czasu” (Rdz 29,21; 1 Sm 7,12; Mk 1,15; J 7,8). Biskup Rzymu wiąże tę pełnię z chwilą wylania na Maryję Ducha Świętego, czyli pełnią łaski, kształtującą w Jej dziewiczym łonie ludzką naturę Chrystusa. Pełnia ta – zdaniem Jana Pawła II – oznacza również tajemniczy początek Kościoła, który postrzega Maryję jako swój pierwowzór¹⁷. Kościół bowiem, pielgrzymując przez dzieje do eschatologicznej pełni, kroczy śladami Maryi¹⁸. Jaśniejąca w wierze wobec tajemnicy Chrystusa, jaśnieje także jako światło nadziei, którym jest Boże miłosierdzie dla świata¹⁹, zrealizowane w pełni w Jednorodzonym Synu i obecne w założonym przez Niego Kościele. Natomiast oznaczające „pełnię czasu” wcielenie znajduje swoje przedłużenie w tajemnicy Kościoła²⁰.

W takim zatem sensie, w jakim Maryja przybliży wierzącym Chrystusa i wprowadza ich w tajemnicę Słowa, w takim też jest drogą prowadzącą do poznania tajemnicy Kościoła²¹. Powołując się na Vaticanum II, Jan Paweł II uwypukla szczególnie związek Maryi z Kościołem na podstawie Jej macierzyństwa wobec wcielonego Słowa²². Jak naucza św. Paweł Apostoł, Chrystus ustanowił Kościół jako swoje ciało (1 Kor 12, 12–31). Matka zatem Chrystusa, który z Niej wziął swoje ludzkie ciało, nie może być rozumiana inaczej jak Matka Kościoła – ciała Chrystusa. Dotyczy to macierzyństwa w sensie mistycznym i przez drogę Maryi z Chrystusem także historycznym, choć w perspektywie eschatologicznej²³, do której Kościół przez jedność z Chrystusem prowadzi wszystkich wszczepionych w Chrystusa. Droga ta jednak – jak zauważa Jan Paweł II – nie jest tylko drogą Maryi, Jej osobistym doświadczeniem i przywilejem. Staje

wi, a także na podstawie prawa przekazanego przez Mojżesza, osiągnął swój szczyt w Chrystusie, który wypełnia teraz Boską obietnicę i przewyższa starożytne prawo. Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 2.

¹⁴ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 1.

¹⁵ *Katechizm Kościoła Katolickiego* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1994), 963.

¹⁶ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 1.

¹⁷ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 1.

¹⁸ Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 58.

¹⁹ Stanisław C. Napiórkowski, Teofil Wilski, „Macierzyńskie pośrednictwo w Duchu Świętym”, w: *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, red. Stanisław C. Napiórkowski (Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993), 215–245.

²⁰ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 5–6.

²¹ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 5.

²² Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 52.

²³ Janusz Królikowski, „Wniebowzięcie Bogarodzicy Maryi a chrześcijańska perspektywa eschatologiczna”, *Salvatoris Mater* 4, 8 (2000): 107–123.

się ona – przez Maryję – historycznym wydarzeniem wszystkich naśladowujących Chrystusa, którego to naśladowania i zjednoczenia jest pierwowzorem Jego Matka²⁴. Co więcej – jak uwydatnia to autor analizowanej encykliki – związek Maryi z Kościołem przez Chrystusa i wynikające stąd Jej macierzyństwo wobec wszystkich wierzących w Syna²⁵ staje się podstawą właściwego rozumienia wewnętrznej tajemnicy Kościoła. W tej perspektywie Kościół rozumie zbawczą, zleconą mu przez Jezusa Chrystusa misję, łącząc w sobie – podobnie jak Maryja – właściwości dziewicy i matki, jak Maryja pozostaje dziewicą nieskazitelną i w czystości dochowującą wierności Oblubieńcowi. Jako matka zaś Kościół rodzi do nowego i nieśmiertelnego życia synów, poczętych z Ducha Świętego i zrodzonych z Boga²⁶.

Błogosławiona Dziewica Maryja przoduje i zarazem bierze udział w pielgrzymowaniu wraz z Ludem Bożym. Wciąż pozostaje punktem odniesienia dla Kościoła, dla wszystkich wspólnot, ludów i całych narodów, dla całej ludzkości. Okazuje się Matką wskazującą, na podstawie zrealizowanego w swoim Synu Bożego miłosierdzia, ostateczną przyszłość Kościoła. W osobie Najświętszej Maryi Panny Kościół – na podstawie dokonanego dzieła miłosierdzia, którego Maryja jest szczególnym owocem i w którym ma wyjątkowy udział – już osiąga doskonałość i jest nieskalany; bez zmyzy (Ef 5,27). Dopóki jednak trwa ta pielgrzymka i Kościół jest zanurzony w doczesności, chrześcijanie starają się przewyciężyć grzech, wzrastać w świętości. I w tym właśnie najlepszą przewodniczką i pomocą jest dla nich Maryja jako wzór cnót. O ile w historii Maryja pielgrzymowała ze swoim Synem przez wiarę, to obecnie pielgrzymowanie to należy rozumieć nieco inaczej. Obecnie udziałem Maryi jest zrealizowane w Niej Boże miłosierdzie, na mocy którego ogląda Boga twarzą w twarz. Oznacza to, że Maryja przekroczyła już próg między wiarą a widzeniem. W tym większym stopniu jest Ona dla wszystkich wierzących i pielgrzymujących „Gwiazdą przewodnią” – jak Ją nazywa Jan Paweł II²⁷, Matką Kościoła, ponieważ jest Ona najpierw i przede wszystkim Matką Chrystusa. I ze względu na to macierzyństwo i wynikający z tego związek Maryi z Chrystusem²⁸, Matką Bożego miłosierdzia w Jej związku z Kościołem i misji w Kościele.

2. Matka Bożego miłosierdzia w *Magnificat* pielgrzymującego Kościoła

Miłosierny wymiar Maryi, w związku z Jej misją i obecnością w Kościele, podkreśla wysławiany przez Nią hymn *Magnificat*²⁹. Mówiąc o objawiającej się w Niej miłosier-

²⁴ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, 58, 63.

²⁵ Franz Courth, „Mariologia – Maryja Matka Chrystusa”, tłum. Wiesław Szymona, w: *Podręcznik teologii dogmatycznej*, traktat VI, red. Wolfgang Beinert (Kraków: Wydawnictwo M, 1999), 103–107.

²⁶ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 5; Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 64.

²⁷ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 6.

²⁸ Jan Józef Janicki, „Maryja wzorem pobożności wyrażanej życiem”, *Salvatoris Mater* 7, 3–4 (2005): 231–249.

²⁹ Siudy, „Dziewica Maryja w tajemnicy Bożego miłosierdzia”, 140; Luigi Melotti, *Maryja, Matka żyjących*, tłum. Teofil Siudy (Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 2009), 20–21; Wojciech Życiński, „Mariologia”, w: *Dogmatyka w perspektywie Bożego miłosierdzia*, red. Krzysztof Gózdź,

nej miłości Boga, nie wolno go pominąć, zwłaszcza że chrześcijanie wszystkich pokoleń nigdy nie traktowali go, podobnie jak związanego z nim wydarzenia, jako należącego tylko do historii. Nie ograniczali również, nawet jeśli bardzo ważnego i bogatego w swojej treści, jedynie do znaczenia symbolicznego. Ale w każdym czasie i w każdej sytuacji wywierającego wpływ na ludzką wiarę i pobożność. Jak podkreśla to bardzo wyraźnie w swojej maryjnej encyklice Jan Paweł II, Kościół nie przestaje wsłuchiwać się w słowa Maryi z *Magnificat* i nie przestaje ich kontemplować. Zwłaszcza kiedy spotyka się z różnymi formami ograniczenia oraz zniewolenia – przede wszystkim z grzechem.

W związku z wyśpiewanym przez Maryję *Magnificat* narzucają się dwa bardzo ważne wymiary, zauważone i podkreślone przez Jana Pawła II w *Redemptoris Mater*. To po pierwsze obecność Dziewicy miłosiernej w centrum Kościoła, razem z pielgrzymującym przez dzieje Ludem Bożym. Elżbieta pozdrawia Maryję na progu swojego domu, nazywając Ją „Błogosławioną”³⁰, właściwie oddając już Jej należną cześć ze względu na „owoc Jej łona” i ze względu na wiarę Maryi. Jedno i drugie ma swoją podstawę w wydarzeniu zwiastowania. O ile w momencie zwiastowania Maryi wszystko to jest jeszcze ukryte i dla usiłujących naśladować Maryję, podążać Jej drogą, niedostępne, to w domu Elżbiety staje się uroczyscie ogłoszone i może być kontemplowane oraz naśladowane, co Kościół stara się przez całe wieki realizować. Maryja wyśpiewuje w tym hymnie, że jest świadoma skoncentrowania się w Niej, ze względu na Chrystusa, całej ekonomii zbawienia (Pwt 10,20; 26,7; Iz 52,7; 61,10; Oz 13,4. 2; Ml 3,20; Mi 7,20; 1 Sm 1,11; 2,1; 2 Sm 6,14–16; 1 Krn 15,29; Ps 33,11; 98,3; 102,17). Na Niej spełnia się bowiem obietnica dana Abrahamowi, zgodnie z którą Bóg objawia się z pokolenia na pokolenie jako Bóg Przymierza, na mocy którego zachowuje swoje miłosierdzie³¹. Kościół przez całe wieki podąża drogą wiary Maryi, naśladowując Ją w Jej nadziei i oddaniu Synowi, powtarzając hymn uwielbienia (*Magnificat*). Na wzór Maryi doświadcza Bożego miłosierdzia i zarazem świadczy je tym wszystkim, którzy tego najbardziej potrzebują, ponieważ to właśnie leży w sercu jego posłannictwa. Wyrażają to słowa mówiące o Bogu, który jest wszechmocny, a rzeczy przez Niego uczynione są naprawdę wielkie i godne najwyższego podziwu (Łk 1,49)³².

O jakie „wielkie rzeczy” chodzi? Najlepiej wyraża to Dziewica wolna od wszelkiej zmazy grzechu i przez to najpełniej zasługująca na tytuł Matki miłosierdzia Bożego. Jej słowa w *Magnificat* wyrażają bowiem pełne zwycięstwo nad grzechem, wobec którego wszystko poza Bogiem jest bezradne, bezsilne. Chodzi tu – co w Maryi wręcz się ucieleśnia – o zwycięstwo, jak podkreśla Jan Paweł II, u samego korzenia; u samych pod-

Krzysztof Guzowski (Lublin: Wydawnictwo Naukowe KUL, 2010), 138.

³⁰ Tomasz M. Dąbek, „Oto bowiem błogosławić mnie będą odtąd wszystkie pokolenia (Łk 1,48). Czy Maryja miała świadomość Jej przyszłego kultu?”, *Salvatoris Mater* 4, 16 (2002): 34–43.

³¹ Stanisław Chład, „Magnificat orędziem o Bogu zbawiającym”, w: *Matka Odkupiciela. Komentarz do encykliki „Redemptoris Mater”*, red. Stanisław Grzybek (Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1988), 109–117; Józef Kudasiewicz, *Matka Odkupiciela* (Kielce: Wydawnictwo Jedność, 1991), 52–53.

³² Thurian, *Maryja Matka Pana*, 81–82; Budzik, *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*, 27–28; Kudasiewicz, *Matka Odkupiciela*, 33; Melotti, *Maryja, Matka żyjących*, 36–38.

staw. Grzech przecież pojawił się już na początku dziejów ludzkości i tymi dziejami poważnie wstrząsnął³³. A był to grzech niewiary, niedowierzania, podejrzenia skierowanego przez pierwszych rodziców w stronę samego Boga³⁴. Maryja przez swoją wiarę i swoje doświadczenie, przede wszystkim przez swój związek z Jezusem Chrystusem, wbrew działaniu ojca kłamstwa, zdobywającego sobie dostęp do serca Ewy, głosi pełną prawdę o Bogu, który jest samą miłością i samym miłosierdziem; o Bogu, który wyrывa człowieka spod panowania grzechu³⁵. Co więcej, oprócz ogłoszenia prawdy o takim Bogu Maryja niesie światu Jezusa Chrystusa realizującego ten zamiar miłosiernego Boga, przez co w pełni zasługuje na miano nowej Ewy, jak i na miano Matki miłosierdzia³⁶. Matki, która w swoim macierzyństwie i miłosierdziu obejmuje dzieci Kościoła, powołanego i posłanego, aby wciąż to miłosierdzie było głoszone w świecie. A Kościół, starając się jak najlepiej wypełnić zleczone mu przez Założyciela posłannictwo miłosierdzia, wsłuchuje się w słowa *Magnificat*, krzepi się nimi, odnosi zawartą w nich prawdę o miłosiernym Bogu do każdorazowego kontekstu i związanego z nim wyzwania, podążając za Matką miłosierdzia Bożego i naśladowując Jej wiarę oraz dobroć.

Maryja zasługuje także na tytuł „Ucieczki grzeszników”, którym Kościół każe czcić Matkę Jezusa w litanii loretańskiej. Już w starożytności na ziemi izraelskiej znajdowały się tak zwane „miasta ucieczki”, w których schronienie się dawało wolność od zasłużonej kary: „wspaniałe rzeczy głoszą o tobie, miasto Boże” (Ps 87,3). Pismo Święte porównuje więc Maryję do tych izraelskich miejsc ucieczki. Oznacza to, że pod płaszczem Maryi mogą znaleźć schronienie wszyscy grzesznicy, choćby dopuścili się najcięższego grzechu. Wystarczy ich zwrócenie się do Niej o pomoc.

W podążaniu oraz naśladowaniu Maryi przez Kościół mieści się również drugi ze wspomnianych wymiarów. Obok omówionej obecności Dziewicy miłosiernej w centrum Kościoła, razem z pielgrzymującym przez dzieje Ludem Bożym, chodzi o wyrażone w *Magnificat* posłannictwo Maryi realizującej miłosierne działanie Boga wobec potrzebujących; przez innych opuszczonych, pogardzanych i niejednokrotnie pokrzywdzonych, ubogich. Pamiętając o tym i naśladowując w tym Maryję, Kościół realizuje opcję preferencyjną na rzecz ubogich. Na ich sytuację, niesprawiedliwość odpowiada w jedyny właściwy sposób, czyli okazując im miłosierdzie. Maryja w swoim *Magnificat* nie tylko jest zatroskana losem ubogich Jhwh. Nie tylko się z nimi solidaryzuje, przekazując i realizując wobec nich wolę Boga. Ona należy do ubogich³⁷, o których Bóg sam się upomina, wynosi ich oraz zbawia³⁸. Taką drogą chce iść Chrystusowy Kościół, naśladowując Maryję nie tylko w ogłaszaniu Bożego miłosierdzia, ale czynieniu – świadczeniu go wszędzie tam, gdzie jest bardzo potrzebne, niezbędne. Poza tym w doświadczeniu tegoż miłosierdzia. Tak jak Matka, ze względu na obdarowanie lic-

³³ Melotti, *Maryja, Matka żyjących*, 146–147.

³⁴ Philippe, *Maryja tajemnica Bożego miłosierdzia*, 20–25.

³⁵ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 35–36.

³⁶ Życiński, „Mariologia”, 140, 145.

³⁷ Stanisław Budzik, *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła* (Tarnów: Instytut Teologiczny, 1993), 35–37.

³⁸ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 37.

nymi, wielkimi darami, które Ją wprawdzie wyróżniają, wzbogacają, ale w tym celu, aby wyróżnieni i wzbogaceni, przyzywający Ją i potrzebujący Jej wstawiennictwa, pomocy, przewodnictwa, mogli być inni. Dlatego Kościół musi być stale świadomy tej szczególnej opcji na rzecz ubogich i pokrzywdzonych, tudzież potrzebujących. Musi być również świadomy trwałego złączenia w swojej misji wobec świata, praktycznie nierozzerwalności z Tą, którą nazywamy Matką Kościoła i Matką Bożego miłosierdzia – najdoskonalszą ikoną wolności i wyzwolenia³⁹, podobnie jak nierozzerwalnie należy do jego istoty głoszenie i czynienie Bożego miłosierdzia.

3. Matka miłosierdzia wraz z uczniami w Wieczerniku

Jako szczególny moment w istnieniu założonego przez Chrystusa Kościoła Jan Paweł II ukazuje w encyklice *Redemptoris Mater* dzień Pięćdziesiątnicy, w którym – jak zauważa – Kościół osiąga świadomość „wielkich Bożych dzieł”. Od tego momentu rozpoczyna się wędrówka Kościoła poprzez dzieje ludów i narodów. W tym momencie uczestniczy także obecna w Wieczerniku z uczniami Matka Jezusa. Ale – jak nadmienia papież – Jej droga wiary i tym samym doświadczenia w Duchu Świętym jest nieco dłuższa niż zgromadzonych z Nią na modlitwie uczniów Jej Syna. Podobnie wspomniana świadomość Maryi w Wieczerniku różni się od tej właściwej apostołom, dzięki czemu Maryja znacznie bardziej niż ktokolwiek spośród wszystkich obecnych w Wieczerniku jest obecna we wnętrzu rodzącego się Kościoła. Chodzi o pełną, właściwą Jej świadomość obietnicy, jaką Syn pozostawił uczniom (por. J 14,16). Dzięki temu Maryja pomagała wspólnocie przygotować się na przyjście Parakleta.

Na znaczenie obecności Maryi w Wieczerniku i wynikające z tego Jej posłannictwo w Kościele składa się związek błogosławionej Dziewicy z Ojcem, Duchem Świętym i z Jezusem. I tak zostaje Ona najpierw wybrana przez Boga i obdarowana. Ze względu na to wybranie i obdarowanie Maryja jest wzorem i przewodniczką w Kościele, w którym Ojciec gromadzi wszystkich wybranych i ze względu na to wybranie obdarowuje przez swoje wielkie dzieła, do jakich należy wydarzenie Pięćdziesiątnicy. W relacji do Boga Maryja pozostaje pokorną służebnicą, zachowującą głęboką wiarę i żywą nadzieję, podążając w jedności za swoim Synem oraz podporządkowując Jego dziełu całe swoje życie⁴⁰. Maryja jest także doskonałą Oblubienicą Ducha Świętego, już przy zwiastowaniu okazując pełną uległość rozumu oraz woli wobec Boga. I wreszcie owa niespotykana więź Maryi z Kościołem, zarysowująca się w Wieczerniku, tłumaczy się tym, że była Ona pierwszym człowiekiem, który doświadczył obecności Jezusa Chrystusa w swoim życiu w momencie Jego poczęcia. Maryja jest pierwszym i wyjątkowym członkiem Kościoła, jaki założył Jej Syn jako Swoje Mistyczne Ciało, ponieważ Ciało Chrystusa swój początek bierze z ciała Maryi, która przoduje w pielgrzymce wiary całemu Ludowi Bożemu jako Matka Odkupiciela i jednocześnie Matka Kościoła. Praw-

³⁹ Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu* (Rzym: Drukarnia Watykańska „Polyglotta”, 1986), 97.

⁴⁰ Janusz Strojny, „Maryja wzorem zawierzenia”, *Salvatoris Mater* 7, 3–4 (2005): 16–17.

da ta znalazła odbicie w soborowej konstytucji o Kościele *Lumen gentium* i dla Jana Pawła II jest treścią inspiracji w roku maryjnym, będącym jednym z powodów napisania encykliki *Redemptoris Mater*. Duch Święty, który jest przyczyną poczęcia Słowa w łonie Dziewicy Matki, daje również narodziny Kościołowi Chrystusowemu. Osobą, która łączy oba te wydarzenia, jest Panna z Nazaretu⁴¹, Maryja, odpowiadająca swoim *fiat* na słowa Boga w Nazarecie, Matka patrząca na śmierć swojego Syna i oczekująca wraz z apostołami na zesłanie tegoż Ducha Świętego w Wieczerniku. Taka kontynuacja dzieła Maryi po śmierci Jej Syna w Kościele była w Bożym planie zbawienia człowieka od stworzenia świata. Szczególny zatem moment Pięćdziesiątnicy został przygotowany nie tylko przez Krzyż, ale również przez zwiastowanie w Nazarecie. A szczególne doświadczenia Maryi, Jej przeżycia, misja⁴² spotykają się w Wieczerniku z drogą wiary Kościoła⁴³.

Spotkanie to dotyczy najpierw posłannictwa, jakie otrzymują od Jezusa uczniowie, którzy mają iść na cały świat (J 20,21). Zostało ono przekazane przez Jezusa na podstawie wcześniejszego wybrania uczniów, przygotowania ich do tego i potwierdzenia po zmartwychwstaniu. Wszystko to dokonuje się ze względu na miłosierdzie Boga. W Kościele ma ono objąć wszystkich ludzi, do których zostają przez Jezusa posłani apostołowie. Jak zauważa Jan Paweł II, Maryja takiego apostolskiego posłannictwa nie otrzymała. Nie została posłana jak inni uczniowie na cały świat z tą konkretną misją – aby nauczać wszystkie narody (Mt 28,19). Ale jest obecna podczas bezpośredniego przygotowania uczniów do tego zadania. Trwa z nimi na modlitwie i uczestniczy w spotkaniu ze Zmartwychwstałym, z którym była od chwili poczęcia i w momencie Jego narodzenia. To zatem, co jest istotą posłania uczniów, czyli obecność Jezusa i ogłoszenie całemu światu zaadresowanego do wszystkich ludzi Bożego miłosierdzia⁴⁴, jest w tym momencie istnienia Kościoła niejako postrzegane i potwierdzone przez najbardziej pierwotne doświadczenie Maryi. Kościół widzi w Niej od samego początku człowieka najlepiej znającego Jezusa, czyli patrzy na Jezusa przez Maryję i na Maryję przez Jezusa. Ona dla Kościoła w Wieczerniku i dla Kościoła wszystkich epok pozostanie Tą, która uwierzyła jako pierwsza i szła z Jezusem krok w krok w swojej macierzyńskiej pielgrzymce wiary. Ta wiara wytrzymała najcięższą próbę Golgoty, okazała się wypełnieniem zapowiadanej w historii Abrahama wiary wbrew nadziei. Dlatego Maryja pozostaje najlepszą przewodniczką, nauczycielką wychodzenia w wierze naprzeciw wszystkim groźnym oraz trudnym doświadczeniom Kościoła⁴⁵. Idąc przez dzieje ludów i narodów, ten Kościół ciągle wraca do doświadczenia Wieczernika, w którym trwał na modlitwie razem z Maryją. Podtrzymuje to doświadczenie, wciąż patrząc i naśladowując Matkę Jezusa, postrzegając Ją w świetle Słowa, które

⁴¹ Jan Paweł II, „Maryja przez całe życie święta 19.06.1996”, w: *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1998), 95.

⁴² Courth, *Mariologia – Maryja Matka Chrystusa*, 142.

⁴³ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 26.

⁴⁴ Edward Sienkiewicz, *Wspólnota Kościoła* (Szczecin: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, 2013), 332–334.

⁴⁵ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 26.

stało się ciałem. Maryja znajduje się więc u podwalin Kościoła. Należąc do tajemnicy Chrystusa, należy także do tajemnicy Kościoła od dnia Jego narodzin, od samego początku, wyprzedzając przez swój związek z Chrystusem nie tylko posłannictwo Kościoła, jego samorozumienie, świadectwo, ale również wiarę Kościoła. Głoszący i przyjmujący Boże miłosierdzie mają bowiem uczestnictwo w wierze Maryi, zdążając do Jej dziedzictwa, wiecznego szczęścia w chwale Boga Ojca⁴⁶.

Biskup Rzymu, pozostając w swojej refleksji w atmosferze jerozolimskiego Wieczernika, wskazuje na aktualność słów św. Elżbiety pozdrawiającej Maryję podczas Jej obecności w domu Zachariasza. Maryja jest błogosławioną nie tylko w Wieczerniku, ze względu na swoją wiarę i bliskość z Jezusem w gronie apostołów. Pozostaje błogosławioną dla wszystkich pokoleń chrześcijan. Wszystkich wierzących w Jezusa i otwierających się, potrzebujących Bożego miłosierdzia, ponieważ jest oparciem i światłem w ich wierze. Stąd pochodzi owa szczególna cześć dla Maryi, ufność wszystkich tych, którzy na całym świecie i we wszystkich pokoleniach spotykają się z Kościołem i przyjmują wiarę w tajemnicę Chrystusa. Jan Paweł II pisze, że wszyscy oni „garną się do Maryi”. Pozostaje więc Ona szczególnie obecna w ziemskim pielgrzymowaniu Kościoła⁴⁷. Stąd Kościół stale się na Nią ogląda, stale Jej potrzebuje, gdyż Ona zrodziła Tego, który począł się z Ducha Świętego i narodził się z Dziewicy, aby teraz rodził się stale i wzrastał przez Kościół i w Kościele, a także w sercach wiernych. Powołując się na wydarzenie i doświadczenie Soboru Watykańskiego II, papież postrzega Kościół jako nieustannie urzeczywistniający tajemnicę Pięćdziesiątnicy⁴⁸. Kościół wciąż wprowadza w świat królestwo Syna Maryi, która wciąż jest obecna w Kościele. Jako dowód tej obecności Jan Paweł II ukazuje różne formy pobożności maryjnej, czego wyrazem są liczne, po całym świecie rozsiane sanktuaria maryjne, w których wierni szukają spotkania z Bogarodzicą, aby umacniać swoją wiarę⁴⁹ i ożywiać nadzieję w Boże miłosierdzie, Matka Jezusa jest też Matką w Kościele⁵⁰.

4. Matka miłosierdzia a jedność Kościoła

Innym aspektem, podjętym przez Jana Pawła II w refleksji na temat posługi miłosierdzia Maryi w Kościele, jest jedność wszystkich chrześcijan. O tę jedność modlił się w Wieczerniku Jezus Chrystus (J 17,21). Dlatego też we wszystkich należących do Chrystusa Duch Święty wzbudza wielką tęsknotę i różne działania, aby mogli oni być jednym Kościołem i należeć do jednej owczarni. Tym wymiarem – jak go określa biskup Rzymu – poszukiwania oraz dążenia do jedności jest szczególnie naznaczone pielgrzymowanie Kościoła w „naszej epoce”. Wyrazem tego poszukiwania oraz dążenia jest niewątpliwie – zdaniem papieża – zwołany Sobór Watykański II. Autor encykliki ma-

⁴⁶ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 27.

⁴⁷ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 27.

⁴⁸ Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 1, 13, 65.

⁴⁹ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 28.

⁵⁰ Andrzej L. Krupa, „Maryja Matką miłosierdzia”, w: *Ewangelia miłosierdzia*, red. Wincenty Granat (Poznań–Warszawa: Pallottinum, 1970), 169.

ryjnej ukazuje to wydarzenie w Kościele jako wyjątkowe wezwanie chrześcijan do posłuszeństwa wiary, którego pierwszym i najbardziej świetlanym wzorem jest Maryja – znak pewnej nadziei i pociechy⁵¹. W rozumieniu ojców soborowych podstawą tej nadziei i zarazem pociechy w Kościele jest to, że bardzo wielu braci odłączonych okazuje należną cześć Matce Jezusa, szczególnie zaś chrześcijanie wschodni⁵².

Papież w tej bardzo ważnej i bardzo trudnej dziś dla Kościoła kwestii zachęca wszystkich zatroskanych oraz tęskniących za upragnioną przez Jezusa jednością Kościoła do słuchania tego, co do Kościołów mówi obecnie Duch Święty (Ap 2,7.11.17). A właśnie Maryja – przez swoją otwartość na działanie Ducha Świętego, uważne wsłuchiwanie się w to, co chce powiedzieć, przez swoje posłuszeństwo Duchowi Bożemu – znajduje się w szczególnej relacji do Niego⁵³. W rzeczywistości głębokich podziałów wśród chrześcijan Jan Paweł II nie ukrywał i nie próbował ani pomijać, ani bagatelizować złożonych i trudnych problemów. Rozumiał jednak, że pojednanie i wspólnota będzie możliwa tylko po przezwycięzeniu wielu przeszkód doktrynalnych, do czego niejednokrotnie tylko dobra wola, a nawet pragnienie zatroskanych o jedność, nie wystarczy. Mimo to zdobywał się na ukazanie konkretnej drogi w tym kierunku. Otóż, jego zdaniem, należy poszukiwać wspólnej podstawy wiary, tego, co musi łączyć i niejako zbliżać. Tą natomiast jest bez wątpienia zrealizowane w Jezusie Chrystusie miłosierdzie, czyli możliwe dzięki wcieleniu odkupienie człowieka. I w tym – mimo realnych i poważnych trudności, bardzo złożonych zaszłości historycznych – chciał być konsekwentny, co też rozumiał jako otwieranie się na pełnię objawienia i nieuleganie pokusie redukcji tegoż w żadnym elemencie tylko z powodów egzystencjalnych, a tym bardziej koniunkturalnych. Starał się rozumieć przyczyny i pojawiające się na tej drodze zależności, ale jednocześnie utrzymywał, że tajemnica Słowa wcielonego kieruje wprost na tajemnicę Boskiego macierzyństwa. Natomiast kontemplacja Matki Bożej, Jej miejsca w historii zbawienia i Jej funkcji w tym procesie, zbliża i bardziej otwiera na tajemnicę wcielenia oraz odkupienia. To samo – jak przekonuje papież – trzeba powiedzieć o tajemnicy Kościoła i roli, jaką Maryja pełni w jego misji wobec świata. Przy czym pełny obraz kształtuje się dopiero w procesie rozumienia i wyjaśniania jednego przez drugie. Wszyscy zatem wierzący w Chrystusa powinni – na wzór i pod przewodnictwem Matki Jezusa – słuchać tego, co mówi Syn (J 2,5), aby tak jak Ona postępować i wzmacniać się w wierze. Wszyscy wierzący w Chrystusa wezwani zostali do skonfrontowania swojej wiary z tym momentem, w którym realizuje się Boże miłosierdzie, ponieważ wszystkich należących do Chrystusa, mimo ich słabości i nierzadko niewierności, reprezentuje pod krzyżem Jan. Co więcej, tenże Jan z polecenia Jezusa „bierze” – otrzymuje Maryję za Matkę. Podobnie jak Ona, z woli Jezusa, staje się Matką, na którą wszyscy wierzący w Chrystusa powinni patrzeć jak na wspólną Matkę, która wytrwała pod krzyżem i modli się teraz o jedność rodziny

⁵¹ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 29.

⁵² Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 68, 69.

⁵³ Leo Scheffczyk, *Maryja Matka i Towarzyszka Chrystusa*, tłum. Joanna Tumielewicz (Kraków: Wydawnictwo M, 2004), 11.

Bożej⁵⁴, co choćby ze względu na Jej ostatnią doczesną drogę z Jezusem oraz związane z tym przeżycia trudno odrywać od wymiaru i doświadczenia miłosierdzia.

Jako szczególnie bliskie katolikom, w podążaniu drogą Maryi i przez Jej wstawiennictwo ku jedności, papież ukazuje wspólnoty wschodnie oddające nieprzerwanie cześć Maryi jako Matce Zbawiciela⁵⁵. Podkreśla przy tym ich złożone dzieje, niejednokrotnie bardzo trudne i bolesne, podczas których uciekano się do Maryi, widząc w Niej pomoc w oczekiwaniu oraz uciekaniu się do Bożego miłosierdzia. Wschodni chrześcijanie, przyjmujący naukę Soboru Efeskiego, przywołują i czczą Maryję nie tylko przy okazji formułowania oraz interpretowania podstawowych dogmatów o Trójcy Świętej, Słowie Bożym, ale także w bogatej wschodniej liturgii⁵⁶. W tej ostatniej Maryja odbiera kult w Jej bliskości z Synem i Duchem Świętym, razem z Nimi uczestnicząc w chwale Boga Ojca. Kształtowało to wiarę, modlitwę i pobożność na Wschodzie przez całe wieki⁵⁷. Powołując się na dokumenty Kościoła, Jan Paweł II zwraca uwagę na liczne wizerunki Maryi będące wyrazem wiary, ale również kształtujące pobożność⁵⁸. Należy tu pamiętać przynajmniej o tych najbardziej znanych i zajmujących zaszczytne miejsca w świątyniach oraz domach. Maryja przedstawiana jest na nich jako tron Boży, niosący Boga i ofiarowujący Go ludziom. Poza tym jako droga wiodąca do Chrystusa i ukazująca Go. Jako modląca się Orędowniczka i znak obecności Bożej – opatrności na drodze wiernych do dnia Pańskiego. Jako Opiekunka okrywająca ludy swoim macierzyńskim płaszczem. Wreszcie jako miłosierna i najczulsza Dziewica⁵⁹.

Zakończenie

Wprawdzie Jan Paweł II w encyklice *Redemptoris Mater* nie stosuje tytułu: Matka miłosierdzia, także określając posłannictwo Maryi w Kościele jako Matki i Przewodniczki, niemniej zawarte w tym dokumencie treści wyraźnie wskazują na taki właśnie wymiar Jej obecności i przewodnictwa w Kościele. Potwierdza to także, zawarte w tym artykule, dokonane przez papieża przygotowanie do wyczerpującego nauczania na temat Matki Odkupiciela w encyklice o Bożym miłosierdziu. Wracając jednak do należnego Maryi tytułu: Matki Bożego miłosierdzia – co podkreśla Jan Paweł II⁶⁰ – i znaczenia tegoż tytułu w Kościele, w którym Maryja jest obecna jako wzór i przewodniczka, szczególne znaczenie ma niewątpliwie rozpatrywane przez papieża w encyklice maryjnej

⁵⁴ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 30.

⁵⁵ Sobór Watykański II, „Dekret o ekumenizmie «Unitatis redintegratio»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekry, deklaracje* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967), 14, 19–20.

⁵⁶ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 31.

⁵⁷ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 32.

⁵⁸ Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 59.

⁵⁹ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 33.

⁶⁰ Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, nr 9.

zagadnienie pośrednictwa Maryi. Biskup Rzymu określa je jako pośrednictwo Matki w pośrednictwie Syna, pośrednictwo Maryi w pośrednictwie Jezusa Chrystusa⁶¹.

Wprowadzone przez Jana Pawła II określenie: „pośrednictwo Maryi w Chrystusie”⁶² opiera się na słowach św. Pawła (1 Tm 2,5–6)⁶³ i tekście *Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”*⁶⁴. Odnosząc się właśnie do tej argumentacji Jana Pawła II i wskazywanych przez niego źródeł, Joseph Ratzinger, w komentarzu do *Redemptoris Mater*, podkreśla eklesjologiczne aspekty i odnoszące się do nich rozwiązania, zarówno w teologii, jak i pobożności chrześcijańskiej. Nie zapominając również o liturgii Kościoła⁶⁵. Wprawdzie autor encykliki *Redemptoris Mater* pisze wyraźnie o jedynym pośrednictwie Jezusa Chrystusa, ale jednocześnie zaznacza, że Jego pośrednictwa nie należy rozumieć w sensie wyłączności, lecz inkluzyjnie⁶⁶. Jedyne pośrednictwo Jezusa nie wyklucza wzajemnego i wspólnotowego wstawiania się ludzi za sobą do Boga. We wspólnocie z Bogiem ludzie mogą być dla siebie wzajemnie pośrednikami⁶⁷. Ale encyklika *Redemptoris Mater* podkreśla i wyjaśnia zarazem wyjątkowy charakter pośrednictwa Maryi w stosunku do wszystkich innych stworzeń i tą wyjątkowością jest Jej pośrednictwo macierzyńskie, które przerasta sposoby pośrednictwa we wspólnocie świętych, ponieważ pośrednictwo Maryi jest pośrednictwem zbawczym w tajemnicy Chrystusa i Kościoła⁶⁸. Chodzi o wykazanie Jej szczególnego pośrednictwa – macierzyńskiego i duchowego. Wynika ono z Jej wyjątkowego wybrania na Matkę Syna Bożego; z Jej szczególnego związku, bliskości z Synem. Zarówno w ziemskim pielgrzymowaniu, jak i w chwale, aż do pełni czasu⁶⁹. Na mocy tego wybrania Maryja pozostaje w bliskiej relacji z Jezusem Chrystusem także w Jego realizacji wobec człowieka miłosierdzia Bożego. To samo dotyczy również Kościoła, wobec którego Maryja jest w określonej relacji, pełniąc właściwą Jej misję, ze względu na relację ze swoim Synem.

⁶¹ Wincenty Łaszewski, „Pośrednictwo szczególne i wyjątkowe”, w: *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, red. Stanisław C. Napiórkowski (Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993), 91–118.

⁶² Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 38.

⁶³ Kościół naucza za św. Pawłem, że jednego mamy pośrednika: „Jeden jest Bóg, jeden też pośrednik między Bogiem i ludźmi, człowiek, Chrystus Jezus, który wydał samego siebie na okup za wszystkich” (1 Tm 2,5–6).

⁶⁴ „Macierzyńska zaś rola Maryi w stosunku do ludzi żadną miarą nie przyćmiewa i nie umniejsza tego jedynego pośrednictwa Chrystusowego, lecz ukazuje jego moc”. Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, nr 60; Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 38.

⁶⁵ Hans Urs von Balthasar, Joseph Ratzinger/Benedykt XVI, *Maryja w tajemnicy Kościoła* (Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, 2008), 48.

⁶⁶ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 46.

⁶⁷ Lucjan Balter, „Wszechpośrednictwo Maryi a jedyne pośrednictwo Chrystusa”, w: *Matka Odkupiciela. Komentarz do encykliki „Redemptoris Mater”*, red. Stanisław Grzybek (Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1988), 121–135.

⁶⁸ Jan Paweł II, *Redemptoris Mater*, nr 38.

⁶⁹ Scheffczyk, *Maryja Matka i Towarzyszka Chrystusa*, 153.

Bibliografia

- Balter, Lucjan. „Wszechpośrednictwo Maryi a jedyne pośrednictwo Chrystusa”. W: *Matka Odkupiciela. Komentarz do encykliki „Redemptoris Mater”*, red. Stanisław Grzybek, 121–135. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1988.
- Balthasar, Urs H. von, Joseph Ratzinger/Benedykt XVI. *Maryja w tajemnicy Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, 2008.
- Budzik, Stanisław. *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*. Tarnów: Instytut Teologiczny, 1993.
- Chłód, Stanisław. „Magnificat orędziem o Bogu zbawiającym”. W: *Matka Odkupiciela. Komentarz do encykliki „Redemptoris Mater”*, red. Stanisław Grzybek, 109–119. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1988.
- Courth, Franz. *Mariologia – Maryja Matka Chrystusa*. Tłum. Wiesław Szymona. Podręcznik teologii dogmatycznej. Traktat VI, red. Wolfgang Beinert. Kraków: Wydawnictwo M, 1999.
- Dąbek, Tomasz M. „Oto bowiem błogosławić mnie będą odtąd wszystkie pokolenia (Łk 1,48). Czy Maryja miała świadomość Jej przyszłego kultu?”. *Salvatoris Mater* 4, 16 (2002): 34–43.
- Hałas, Stanisław. „Bóg jako Ojciec miłosierdzia (2 Kor). Biblijne powiązanie Bożego miłosierdzia z ojcostwem”. *Verbum Vitae* 3 (2003): 163–179.
- Jan Paweł II. „*Dives in misericordia*”. *Encyklika Ojca Świętego Jana Pawła II o Bożym miłosierdziu. Tekst i komentarz*. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne, 1981.
- Jan Paweł II. „Maryja przez całe życie święta 19.06.1996”. W: *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*, 80–82. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1998.
- Jan Paweł II. „*Redemptoris Mater*”. *Encyklika Ojca Świętego Jana Pawła II O błogosławionej Maryi Dziewicy w życiu pielgrzymującego Kościoła*. Watykan: „Polyglotta”, 1987.
- Janicki, Jan Józef. „Maryja wzorem pobożności wyrażanej życiem”. *Salvatoris Mater* 7, 3–4 (2005): 231–249.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1994.
- Kongregacja Nauki Wiary. *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu*. Rzym: Drukarnia Watykańska „Polyglotta”, 1986.
- Królikowski, Janusz. „Wniebowzięcie Bogarodzicy Maryi a chrześcijańska perspektywa eschatologiczna”. *Salvatoris Mater* 4, 8 (2000): 107–123.
- Krupa, Andrzej L. „Maryja Matką miłosierdzia”. W: *Ewangelia miłosierdzia*, red. Wincenty Granat, 113–173. Poznań–Warszawa: Pallottinum, 1970.
- Kudasiewicz, Józef. *Matka Odkupiciela*. Kielce: Wydawnictwo Jedność, 1991.
- Łaszewski, Wincenty. „Pośrednictwo szczególne i wyjątkowe”. W: *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarze*, red. Stanisław C. Napiórkowski, 91–118. Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993.
- Melotti, Luigi. *Maryja, Matka żyjących*. Tłum. Teofil Siudy. Niepokalanów: Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, 2009.
- Napiórkowski, Stanisław C., Teofil Wilski. „Macierzyńskie pośrednictwo w Duchu Świętym”. W: *Matka Odkupiciela. Tekst i komentarz do encykliki Jana Pawła II „Redemptoris Mater”*, red. Stanisław C. Napiórkowski, 215–240. Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993.
- Philippe, Marie-Dominique. *Maryja tajemnica Bożego miłosierdzia*. Tłum. Sylwia Filipowicz. Kraków: Wydawnictwo M, 2010.

- Scheffczyk, Leo. *Maryja Matka i Towarzyszka Chrystusa*. Tłum. Joanna Tumielewicz. Kraków: Wydawnictwo M, 2004.
- Sienkiewicz, Edward. *Wspólnota Kościoła*. Szczecin: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, 2013.
- Siudy, Teofil. „Dziewica Maryja w tajemnicy Bożego miłosierdzia”. W: *Bóg bogaty w miłosierdzie*, red. Lucjan Balter. Kolekcja Communio 15, 140–148. Poznań: Pallottinum, Wydawnictwo Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, 2003.
- Sobór Watykański II. „Dekret o ekumenizmie «Unitatis redintegratio»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, 297–339. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja dogmatyczna o objawieniu Bożym «Dei verbum»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, 525–561. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et spes»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje*, 537–620. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1967.
- Strojny, Janusz. „Maryja wzorem zawierzenia”. *Salvatoris Mater* 7, 3–4 (2005): 11–35.
- Thurian, Max. *Maryja Matka Pana, Figura Kościoła*. Tłum. Eugeniusz Ogiński. Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1990.
- Tomasz z Akwinu. *Suma teologiczna I–II*. T. 14: *Tajemnica Wcielenia Słowa Bożego*, q. 111, a. 3. Warszawa: Wydawnictwo Antyk Marcin Dybowski, 2006.
- Życiński, Wojciech. „Mariologia”. W: *Dogmatyka w perspektywie Bożego miłosierdzia*, red. Krzysztof Gózdź, Krzysztof Guzowski, 135–145. Lublin: Wydawnictwo Naukowe KUL, 2010.

Streszczenie

Maryja słusznie nazywana jest Matką Bożego miłosierdzia. Przemawia za tym Jej obdarowanie na podstawie Bożego miłosierdzia, przygotowujące Ją do misji, którą wypełnia w Bożym planie zbawienia oraz Jej świadectwo. Jedno i drugie – w myśl encykliki *Redemptoris Mater* – realizuje się w Kościele dzięki posłannictwu Maryi wobec nowego Ludu Bożego, na podstawie jedynej i niepowtarzalnej relacji z Jezusem Chrystusem. Jako Matka wcielonego Słowa jest Matką Kościoła. Jej Boże macierzyństwo i w związku z tym udział w posłannictwie Jezusa Chrystusa przesądza nie tylko o tym, że jest Ona pierwowzorem i przewodniczką, ale również Matką miłosierdzia zwracającą się zwłaszcza do ubogich i potrzebujących. Podążając historycznie za Jezusem i pozostając z Nim w jedności w eschatologii, podąża z Ludem Bożym przez doczesność Kościoła, prowadząc go do eschatologicznego wypełnienia i objawiając zrealizowane w Jezusie Chrystusie Boże miłosierdzie. Dlatego też w takim samym wymiarze i w takim sensie, w jakim jest Matką Bożą i Pośredniczką w jedynym pośrednictwie Syna – jak to ujmuje w swojej maryjnej encyklice Jan Paweł II – w takim samym znaczeniu pozostaje Matką Kościoła i Matką Bożego miłosierdzia.

Słowa kluczowe: Maryja, Kościół, odkupienie, miłosierdzie, Matka, Pośredniczka, wcieloné Słowo

Abstract**A MOTHER OF MERCY IN THE CHURCH BASED
ON THE *REDEMPTORIS MATER* ENCYCLICAL**

Mary is rightly called the Mother of God's mercy. This is spoken by her gifting on the basis of God's mercy, preparing her for the mission she fulfills in God's plan of salvation and her testimony. Both of them – according to the encyclical *Redemptoris Mater* – are realized in the Church thanks to the mission of Mary to the new People of God, based on the unique and unique relationship with Jesus Christ. As the Mother of the incarnate Word she is the Mother of the Church. Her divine motherhood and therefore participation in the mission of Jesus Christ, determines not only that she is the prototype and guide, but also the mother of mercy, addressing especially the poor and the needy. Following historically Jesus and remaining with him in unity in eschatology, she goes with the People of God through the temporal nature of the Church, leading them to eschatological fulfillment and revealing God's mercy accomplished in Jesus Christ. Therefore, in the same dimension and in the sense in which she is the Mother of God and Mediatrix in the only mediation of the Son – as he puts it in his Marian encyclical John Paul II – in the same sense she remains the Mother of the Church and the Mother of God's mercy.

Keywords: Mary, Church, redemption, mercy, Mother, Mediatrix, incarnate Word